

2 ปีของรัฐบาลทักษิณ

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด

สถาบันวิจัยสังคม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การท่องเที่ยว

หลังจากที่ประเทศได้ประสบวิกฤตทางเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2540 มาจนบัดนี้ ภาคเศรษฐกิจการผลิตเพื่อการส่งออกก็ยังไม่ฟื้นตัวมากนัก แต่การท่องเที่ยวเป็นภาคที่ประสบความสำเร็จด้านรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศอยู่ตลอดเวลา ภาคเศรษฐกิจการท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจไทยมากขึ้นตามลำดับ

ทุกวันนี้ทรัพยากรท่องเที่ยวของไทยได้เสื่อมโทรมลงตามลำดับ อีกทั้งบริการในภาครัฐส่วนต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวสะดวก สะอาด ปลอดภัย ก็มีอุปสรรคและข้อจำกัดอยู่มาก อีกทั้งภาคเอกชนบางส่วนก็ยังทำการฉ้อฉลขูดรีดนักท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวไทยมีภาพลักษณ์ที่เลวและเข้าสู่กับดักและราคาต่ำ (low price trap) พุดง่ายๆ ก็คือประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวราคาถูก (Cheap tourism) การท่องเที่ยวจะยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย รวมทั้งองค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชนต่างๆ ได้มาร่วมกันจัดการเชิงอนุรักษ์อย่างเหมาะสม

การท่องเที่ยวจะไม่สามารถจัดการอย่างยั่งยืนได้หากขาดการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนให้มุ่งสู่ความมีคุณภาพ มาตรฐาน ประสิทธิภาพ ตลอดจนการให้ความรู้ต่อเยาวชนไทยและชุมชนท่องเที่ยวให้เกิดความเข้าใจในเอกลักษณ์และความเป็นไทย ทำให้การท่องเที่ยวสะดวก สะอาด ปลอดภัย ได้ความรู้และเกิดความปิติสุขพร้อมๆ กัน

ท่านนายกรัฐมนตรี พ.อ.ทักษิณ ชินวัตร ได้ให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ต้น ในประเด็นว่าด้วยการท่องเที่ยวเป็นประเด็นที่ใช้จัดเวิร์กช็อป (Workshop) แรกๆ ของรัฐบาลนี้ ในการประชุมครั้งนั้น มีสาระสำคัญที่ ททท. เป็นผู้เตรียมไว้ ก็คือการทำให้ “การท่องเที่ยวยั่งยืน” เป็นวาระแห่งชาติ การท่องเที่ยวที่ไม่ได้หมายความว่าความในวงแคบแค่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่รวมไปถึงทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและวิถีชุมชน และที่จริงรวมไปถึงคนไทย (ที่ตกเป็นทรัพยากรของการท่องเที่ยวไปโดยไม่รู้ตัว) อีกด้วย แต่ผลของการประชุมที่ปรากฏเป็นข่าวเด่นในหน้าหนังสือพิมพ์ ได้แก่ การประกาศให้มีเขตปลอดภาษีในเมืองท่องเที่ยวสำคัญๆ และยังมีมติที่สำคัญอื่นๆ ซึ่งท่านนายกฯ ก็ได้มีคำสั่งในที่ประชุมให้แก่ไขคอขวดต่างๆ ในการบริหารงานที่สำคัญคือ ตั้งหน่วยงานกลางเพื่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว

เพราะ ททท. มีภารกิจหลักด้านการตลาดและไม่ใช่นักบริหารจึงไม่อาจประสานงานในระบบราชการได้เต็มที่

หลังจากวันนั้นก็มีการประกาศการใช้เงินเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นวิธีการบริหารใหม่ที่รัฐบาลก็คิดขึ้นมาเพื่อให้หน่วยงานของรัฐตอบสนองต่อนโยบายมากขึ้น โครงการท่องเที่ยวที่สำคัญก็คือ การพัฒนาเกาะช้าง ซึ่งต่อมารัฐบาลก็ได้แสดงที่น่าสนับสนุนอย่างสำคัญโดยได้มีการประชุม ครม. สัญจรกันที่เกาะช้าง นอกจากนั้นก็ยังมีโครงการอื่นๆ ที่เป็นที่มาของความขัดแย้งระหว่างวังน้ำเย็นและวังบัวบาน

มาตรการสำคัญถัดมาที่สาธารณชนได้ประจักษ์ ได้แก่การโหมประชาสัมพันธ์เที่ยวเมืองไทย เช่น “เที่ยวเมืองไทยไปได้ทุกเดือน” ซึ่งใช้งบประมาณ ประมาณ 300 ล้านบาท แต่ผลงานของสำนักงานเพื่อการประสานการท่องเที่ยวแทบจะไม่ใช่ที่ประจักษ์

วาระแห่งชาติว่าด้วยการทำ “การท่องเที่ยวยั่งยืน” ไม่ใช่ความคิดที่ผุดขึ้นมาเองของ ททท. แต่ได้มาจากการนำโพลท่องเที่ยวทั่วประเทศโดยสอบถามประชาชน 3,000 คน ประชาชนผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวให้ยั่งยืนไปถึงลูกหลานนับเป็นภารกิจที่สำคัญที่สุดด้านพัฒนาการท่องเที่ยว (50% ของผู้ให้สัมภาษณ์) ส่วนการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวแก่ประชาชนไทยได้รับการร้องขอเพียงร้อยละ 22 ของผู้ให้สัมภาษณ์ ร้อยละ 15 ต้องการให้รัฐพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ส่วนที่เหลือ (13%) เห็นว่ารัฐควรให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้คนต่างชาติ

ประเด็นที่น่าสนใจมาก ก็คือ ประเด็นที่ทนายชก ยกขึ้นมาในการประชุมเวิร์กช็อป เป็นภาษาอังกฤษว่าการท่องเที่ยวของเราไม่มี “stories to tell” (หรือเรื่องราวที่น่าไปเล่ากันได้) ในประเด็นนี้ก็ดูเหมือนกับว่าไม่มีความคืบหน้า การให้บริการการท่องเที่ยวเน้นการสร้างสินค้าท่องเที่ยวใหม่ (ซึ่งก็ยังไม่สะดวก สะอาด ปลอดภัย) มากกว่าการให้ข้อมูลสาระ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเหล่านี้ยังสามารถประยุกต์ในอุตสาหกรรมให้เกิดมูลค่าเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม และจะช่วยทำให้เราสามารถสลัดหลุดออกจากวงจรอุปาทนของกับดักราคาต่ำได้อีกด้วย เพราะในโลกยุคที่อิงความรู้ (knowledge based economy) ความรู้สร้างรายได้มากกว่าแรงงานและทุน

ดังนั้น ถ้าจะประเมินผลงานของรัฐบาลตามความต้องการของประชาชนแล้วก็จะเห็นได้ว่าน่าผิดหวัง เพราะรัฐบาลยังเน้นการพัฒนาเพื่อรองรับความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นหลัก การประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวก็มุ่งโฆษณามากกว่าการสร้างสาระและความรู้ รัฐบาลอาจแก้ตัวได้ว่าเป็นช่วงของการปฏิรูปราชการ การวางแผนและการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านกายภาพกำลังจะถูกถ่ายโอนไปยังกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ แต่กระทรวงใหม่ที่จะดูแลด้านการท่องเที่ยวมีบุคลากรเพียงประมาณ 150 คน ในขณะที่ด้านกีฬามีถึงเกือบ

2,000 คน เข้าร่วมโครงการด้านการท่องเที่ยวในกระทรวงนี้ได้โอนมาจากกระทรวงศึกษาและพลศึกษา ชาติทักษะและประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว ภารกิจในปี 2546 ของกระทรวงฯ จึงนับว่าใหญ่ หลวงนัก เทียบกับกำลังคนที่มีอยู่

ภารกิจสำคัญของกระทรวงใหม่ในปีหน้า ภารกิจแรกก็คงเป็นการสานต่อวาระแห่งชาติ ด้านการท่องเที่ยวยั่งยืน การพัฒนาบุคลากรและองค์กรของกระทรวง และที่สำคัญก็คือพัฒนา บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยว การเชื่อมโยงแผนท่องเที่ยวของชาติกับ แผนของจังหวัด การจัดขึ้นและมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ การปฏิรูปข้อมูลสาระความรู้ด้าน การท่องเที่ยวทำให้มี stories to tell และต้องไม่ลืมการผสมผสานโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล เข้ากับการท่องเที่ยวเพื่อให้ผืนนั้นเป็นจริง

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับประจำวันที 31 ธันวาคม 2545